

Rekkem en Breughel

Een kleine halve eeuw geleden werd de Rekkemse Breughelkermis boven de doopvont gehouden. De bezieler van toen én van vandaag, Hubert Cottenie, zal op 16 juni 2019 de 47ste editie in goede banen leiden.

Doorheen vijf decennia evolueerden de Rekkemse Breughelfeesten van Breugheliaanse renaissance naar 21-eeuwse Studio 100-sferen waarbij de hedendaagse beeldcultuur de authenticiteit van Breughel - op enkele niet weg te denken elementen na - dreigt te overstijgen.

De 47ste Breughelkermis biedt het comité de unieke kans om het begrip 'renaissance' nieuw leven in te blazen. 2019 staat bol van Breughel. We herdenken immers dat deze unieke kunstenaar 450 jaar geleden zijn 'penseel' aan Maarten gaf.

Het overlijden en herdenken van Nesten, de karikaturist die onlosmakelijk met de Rekkemse Breughelkermis verbonden blijft, is een bijkomende stimulans om van deze kermis een Breugheliaans cultureel hoogstandje te maken.

Breughel of Bruegel? Een brokje geschiedenis...

De Breughelkermis legt voor alle duidelijkheid de link naar Pieter Bruegel de Oude. Hij tekende zijn werken vanaf 1559 met 'Bruegel'. Zijn kinderen, Pieter Bruegel de Jonge en Jan Bruegel de Oude daarentegen, tekenden hun oeuvre met 'Breughel'. Ze draaiden soms de **u** en **e** om van plaats: 'Breughel'. Rekkem koos voor deze laatste schrijfwijze.

De wijze waarop namen in de middeleeuwen al dan niet werden geregistreerd, maakt deze schrijfvariatie mogelijk. Doopregisters werden pas halverwege de 16de eeuw systematisch bijgehouden en het zou nog 250 jaar duren vooraleer de bevolkingsregisters het leven en sterven van burgers in kaart zouden brengen.

Dat Pieter Bruegel de Oude in 1569 in Brussel overleed en in de Kapellekerk begraven werd, is veruit de enige zekerheid van deze 16-eeuwse renaissanceschilder. 450 jaar geleden dus en zo kan 2019 niet om Pieter Bruegel de Oude heen. Het veelvoud aan tentoonstellingen en evenementen gewijd aan de figuur van Bruegel spreekt voor zich.

Wat weten we nog?

Pieter Bruegel de Oude zou geboren zijn in 1526 of in 1527. Dit valt af te leiden uit de werken van zijn kinderen. Zowel Limburg als Noord-Brabant (Nederland) claimen zijn geboorteplaats: Bree, Brogel, Breda of Breugel. Volgens kunsthistorici zou Breugel (bij Eindhoven) de meest plausibele geboorteplaats kunnen zijn. Maar de inwoners van Grote-Brogel (Peer) zijn het daar niet mee eens. Soit.

Pieter Bruegel leerde zijn vak als kunstschilder/miniaturist in het atelier van Pieter Coecke en Mayken Verhulst te Brussel. Op aanraden van Coecke reisde Pieter Bruegel af naar Italië. De klassieke oudheid en de Italiaanse renaissance werkten als magneten op de jonge kunstenaar. Eénmaal terug in Vlaanderen vestigde Pieter Bruegel zich in Antwerpen en werkte hij als tekenaar en landschapkunstenaar voor de uitgever Hieronymus Cock.

In 1563 huwde Pieter Bruegel met Mayken Coecke, dochter van zijn leermeester, en verhuisde hij naar Brussel. Zij zetten drie kinderen op de wereld. Hun zonen Pieter en Jan zouden later in de voetsporen van hun vader treden.

Zijn werken ...

De godsdienstconflicten die voortvloeiden uit de reformatie en de contrareformatie en het werk van kunstenaar Jheronimus Bosch beïnvloedden het teken- en schilderwerk van Pieter Bruegel. Zijn werken stralen zowel een gezonde dosis humor uit als een gewaagde moraliserende maatschappijkritiek.

Pas aan het einde van zijn leven schilderde Pieter Bruegel landschappen en taferelen die hem het populaire beeld van Boeren-Bruegel opleverde. Net op die titel zijn ook de Rekkemse Breughelfeesten geënt.

Pieter Bruegel de Oude was echter veel meer dan een lolbroek en een Vlaamse kermisfiguur. Pieter Bruegel was katholiek en humanist tegelijkertijd. In zijn oeuvre veroordeelde en bekritiseerde hij sterk de geloofsvervolging.

Hij slaagde erin om alle lagen van de bevolking en hun manier van leven en feesten op meesterlijke wijze in beeld te brengen. Zijn tekeningen en prenten waren zeer gegeerd bij de hogere klasse. Vandaag staat Pieter Bruegel de Oude terecht op dezelfde hoogte geklasseerd als Pieter Paul Rubens, Jheronimus Bosch, Jan van Eyck, Rogier van der Weyden, Albrecht Dürer, Lucas Cranach en Hans Memling ...

Evocaties

Jaar na jaar slaagde het comité erin om samen met de Landelijke Gilde de werken van Bruegel op ongeziene wijze te evoceren. De foto's van de taferelen spreken voor zich. De gelijkenis met de schilderijen van Bruegel is verbluffend.

Een overzicht: 2009 – 2016

Breughelkermis 2009 – De bruiloftsmaaltijd – 1567

Olieverf op paneel (124 x 164 cm)

Kunsthistorisch museum van Wenen

Dit is één van de schilderijen van Pieter Bruegel die het boerenleven schetst midden de 16de eeuw. Wellicht het meest gereproduceerde werk van Bruegel in de horeca. Brood, soep, pap en bier zijn overvloedig aanwezig. Het feest wordt opgeluisterd door twee doedelzakspelers. Alle lagen van de bevolking zijn present: de boeren, de edelen, de clerus en de kinderen. Een vredig en feestelijk tafereel net vóór de Beeldenstorm van 1568.

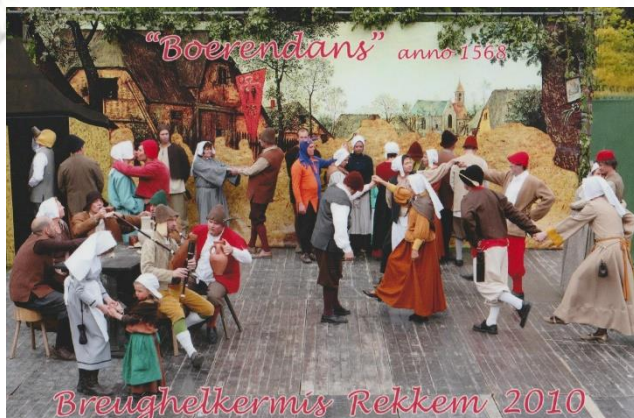

Breughelkermis 2010 – De Dorpskermis – 1567

Olieverf op paneel (114 x 164 cm)

Kunsthistorisch museum van Wenen

Dit volkse tafereel is niet toevallig in hetzelfde jaar geschilderd als de 'Bruiloftsmaaltijd'. Het thema, het formaat, de stijl, de techniek en het kleurenpalet zijn opvallend gelijklopend. De 'Boerendans' straalt inhoudelijk wat meer zondigheid uit. Er zit ook meer beweging in het tafereel. Pieter Bruegel profileert zich in dit werk nog maar eens als een goede observator die geniet van de sfeer. Hij slaagt erin om in dit werk zijn tekentalent en gevoel voor detail op geraffineerde wijze te vertalen.

Breughelkermis 2011 – De twaalf spreuken – 1558

Olieverf op paneel (74,5 x 98,4 cm) – 12 medailles (Ø21 cm) gemonteerd op het paneel
Museum Mayer van den Bergh in Antwerpen

Dit werk toont aan dat spreekwoorden halfweg de 16de eeuw erg geliefd waren in de Lage Landen. Het is trouwens niet het enige werk van de hand van Pieter Bruegel waarin spreekwoorden geïllustreerd en geduid worden.

Opvallend is hier dat elk spreekwoord in tondo-vorm (rond schilderij) wordt voorgesteld door één figuur, zonder bijwerk en zonder decor. De virtuositeit van Bruegel als tekenaar is opnieuw grandioos.

Breughelkermis 2012 – Bezoek aan de hoeve – 1597

Olieverf op koper (27 x 36 cm)
Kunsthistorisch museum van Wenen

Oorspronkelijk ging men ervan uit dat Pieter Bruegel de Oude de auteur van dit werk was. Onderzoek wees uit dat zijn zoon, Jan Bruegel de Oude, zowel de grisaille als de geschilderde kopie maakte. Het gebruik van koper als drager van het schilderij is een techniek die vanuit Italië werd 'ingevoerd'.

Een gelijkaardig werk of kopie van de hand van Pieter Bruegel de Jonge (*olieverf op paneel – 41.5 x 58 cm*) behoort tot de collectie van het KMSKA (*Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen*).

Het werk illustreert het bezoek van de rijke landeigenaar aan het pachtersgezin naar aanleiding van een geboorte.

Breughelkermis 2013 – Christus en de overspelige vrouw – 1565

Grisaille - Olieverf op paneel (24,1 x 34,4 cm)

Courtauld Institute of Art in Londen

“Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen!” of het besef van eigen zondigheid. De invloed van de Italiaanse schilderkunst op dit werk van Pieter Bruegel de Oude mag niet onderschat worden. De grisaille-techniek (schilderen met schakeringen van grijs) springt in het oog net als de haast letterlijke verbeelding van het Bijbelverhaal. Dit laatste was eerder ongewoon voor Pieter Bruegel. De evocatie door de groep van de Landelijk Gilde was markant, zeer geslaagd en erg gesmaakt door het kermispubliek!

Breughelkermis 2014 – De Korenoogst – 1565

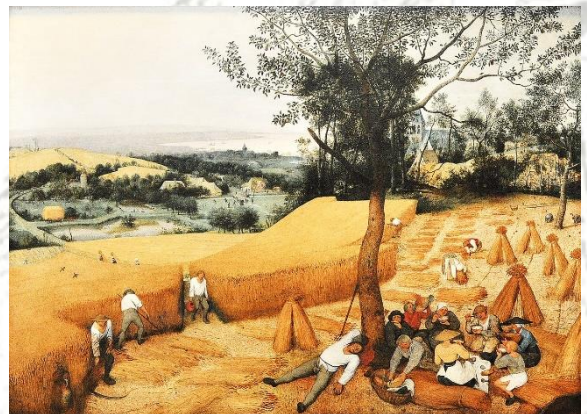
Olieverf op paneel (116,5 x 159,5 cm)

The Metropolitan Museum of Art in New York

De korenoogst is één van de zes panelen in de reeks ‘Maanden’ dat Pieter Bruegel schilderde om de jaarlijkse cyclus (12 maanden) van natuur en mens weer te geven. De korenoogst staat symbool voor de maanden augustus-september (nazomer). Deze landschapsschilderijen maakte Pieter Bruegel in opdracht van Nicolaes Jonghelinck, een rijke koopman uit Antwerpen. Ze waren bestemd voor het landgoed van de koopman.

De stad Antwerpen kocht de volledige reeks van Jonghelinck en gaf de panelen in 1594 als welkomstgeschenk aan de nieuwe landvoogd, aartshertog Ernst van Oostenrijk. Dit feit illustreert hoe hoog de werken van Bruegel werden ingeschat. Dat drie panelen zich momenteel in Wenen bevinden, valt dus ook te verklaren.

Eén van de zes panelen (april-mei) ging verloren. Een vijfde paneel (juni-juli) wordt bewaard in Tsjechië.

Breughelkermis 2015 – De deken van Ronse – 1557

Gravure

Prentenkabinet Rijksuniversiteit Leiden

Van deze gravure zijn slechts enkele prenten bewaard gebleven. Ze zijn terug te vinden in het Prentenkabinet van de Rijksuniversiteit te Leiden. De praktijk (lithotomie – keisnijding – verwijdering van ‘stenen’) die Bruegel hier voorstelde, was het wegsnijden van een kei uit het hoofd van gekke mensen. “Een kei in het hoofd hebben” was toen de gangbare beeldspraak voor mensen die zich eerder gestoord gedroegen. De ‘keisnijding’ gebeurde door kwakzalvers, tovenaars of heksen om de goedgebouwde patiënten van hun gekheid te verlossen.

De verwijzing ‘De deken van Ronse’ zou later op de prent zijn bijgeschreven. Blijkbaar was de deken van Ronse een verwoed vervolger van ketters. Nogal wat Vlamingen emigreerden omwille van godsdienstgeschillen naar de Noordelijke Nederlanden. De vergelijking van de keisnijder met de deken van Ronse zou een aanklacht zijn van gevluchte inwoners van Ronse.

Een gelijkaardige vorm van lithotomie vinden we terug in de gravure “De Heks van Mallegem” – P. Bruegel de Oude 1559.

Breughelkermis 2016 – Luilekkerland (Het land van Kokanje) – 1567

Olie op paneel (51,5 x 78,3 cm)

Bayerische Staatsgemäldesammlungen – Alte Pinakothek - München

Zeker in de 16de eeuw zal het een diepgeworteld menselijk verlangen zijn geweest te kunnen verblijven in een land waar eten en drinken geen dagelijkse strijd om te overleven hoefde te zijn. Een land waar de gebraden kiekens je letterlijk in de mond vliegen. Verder lekker niks doen en volop genieten. Luiertikken in het kwadraat. De moraal van het verhaal loert duidelijk om de hoek: luiheid en gulzigheid zijn zondig en leiden tot eigen ondergang. Niemand ontsnapt aan die (katholieke) wetmatigheid: noch de soldaat, noch de gewone landbouwer, noch de geleerde.

Voor dit werk putte Bruegel zijn inspiratie uit een Duitse rijmttekst van Hans Sachs (*Schlaraffenlandt* 1530) en uit een prent van Pieter Balten (1560).

Voor Breughelkermis 2019

Jacques Dufourmont